

Oktober 2023

Udligning af risikoen for førtids- og seniorpension på tværs af faggrupper

Dette notat beskriver tre forskellige løsningsmodeller, der udligner risikoen for at miste indbetaling til alderspension ved tilkendelse af førtidspension på tværs af faggrupper. Modellerne er kun dækkende for førtids- og seniorpensionister, der tidligere har været erhvervsaktive. Analysen er udarbejdet for pensionselskabet PenSam.

Analysen viser at:

- Risikoen for at få tilkendt førtids- eller seniorpension er under 1 pct. for alle faggrupper, men der er markante forskelle på tværs af grupperne.
- Overordnede fagområder som fx service, transport samt social og sundhed har de højeste forekomster af førtids- og seniorpensionstilkendelser, mens naturvidenskab og information og kommunikation ligger i bund.
- Inden for social og sundhed har læger den laveste risiko for at få tilkendt førtids- eller seniorpension, mens SOSU'er har den højeste.
- En udligning af risikoen kan se ud på mange måder. I dette notat beskriver vi tre forskellige modeller.
- Oprettelse af en ny forsikringsordning koster ca. 2.050 kr. per erhvervsaktiv ATP-indbetaler, hvis hver førtids- eller seniorpensionist skal have en ordning svarende til en udgift på 3.000 kr. om måneden.
- Ved en risikoudligningsmodel for alle, omfordes fx inden for det eksisterende ATP-system. Her vil en SOSU modtage ca. 2.500 kr. om året, mens en læge vil betale ca. 1.500 kr. i udligning om året. Beløbet indbetales løbende, og udbetales som en del af ATP-pensionen efter pensionsalderen.

Kontakt

Partner
Bo Hammer
Tlf. 21 26 77 54
E-mail boh@kraka-advisory.com

1. Indledning

Tilkendelser af førtidspension er skævt fordelt

Det danske pensionssystem er et af verdens bedste, men der er også områder med udfordringer. Pensionssystemet er nemlig indrettet på en måde, hvor en større andel af personer med høj risiko for fx at blive førtids- eller seniorpensionister samles i få pensionselskaber. Da man hæfter solidarisk inden for det enkelte selskab, betyder det, at gruppen af økonomisk dårligst stillede pensionsindbetalere kommer til at bære den økonomiske byrde for, at flere af deres kollegaer får tilkendt førtids- eller seniorpension. Det skyldes, at medlemmerne kollektivt betaler for forsikringen af den gruppe, som må trække sig tidligt tilbage, og derved samtidig indbetaler mindre til deres egen alderspension.

En model, der udligner risikoen

Vi har tidligere vist, at nogle faggrupper har en større risiko for at få tilkendt førtids- eller seniorpension (Kraka Advisory, 2023). Som beskrevet af Kommissionen om tidlig tilbage- trækning og nedslidning (2022) vil pensionsmedlemmernes alderspension forringes, når en større andel af pensionsindbetalingen går til forsikringer. Den ulige risiko for at få tilkendt førtids- eller seniorpension på tværs af faggrupper har derfor betydning for alderspensionen for de mest udsatte faggrupper. I dette notat præsenterer vi tre forskellige modeller, som alle har til formål at sikre indbetalingerne til alderspensionen, også selv om man får tilkendt førtids- eller seniorpension. Derved går det ikke ud over ens egen alderspension, at man tilhører et risikofællesskab, som oftere får tilkendt førtids- eller seniorpension. Til sammenligning har man på andre områder fx løst ulighed i risiko for barsel på tværs af køn med barselsfonde.

Notatets indhold

I denne analyse dykker vi ned i modeller for en udligning af den økonomiske byrde, der følger en uensartet risiko for førtids- eller seniorpension på tværs af faggrupper. I afsnit 2 viser vi forskelle i karakteristika på tværs af faggrupper. I afsnit 3 viser vi, hvor stor forskellen i risikoen for at få tilkendt førtids- eller seniorpension på tværs af faggrupper er. I afsnit 4 opstiller og gennemregner vi tre forskellige modeller: Model 1: Ny forsikringsmodel, hvor der oprettes en ny forsikringsordning, som fx kan administreres i ATP eller ved en lignende ordning; Model 2: Risikoudligning for alle, som er en udligningsmodel for den økonomiske byrde ved risikoforskelle, som håndteres fx inden for det eksisterende ATP-system; og Model 3: Genforsikring for pensionsmedlemmer, der udligner forskellene udelukkende på tværs af pensionselskaber. I afsnit 5 beskriver vi fordele og ulemper ved de tre forskellige modeller. Analysen er udarbejdet for PenSam, som er pensionselskab for personer ansat på en FOA-overenskomst. Vi takker Jørgen Søndergaard for værdifuld faglig sparring. Kraka Advisory har det fulde ansvar for eventuelle fejl og mangler i analysen.

2. Forskelle i karakteristika på tværs af faggrupper

Definition af faggrupper

Vi anvender den højest fuldførte uddannelse til at definere faggrupperne i analysen, da det sikrer det bedst mulige datagrundlag. Uddannelserne kategoriseres i 13 fagområder, som følger brancheområdet eller den beskæftigelsesfunktion, som uddannelsen orienterer sig mod. Fagområderne opdeles desuden i fem forskellige uddannelsesniveauer, for at tage højde for, at der er forskelle i risikoen for at få tilkendt førtids- eller seniorpension på tværs af uddannelsesniveauer. De 13 fagområder fremgår i bilag 1.

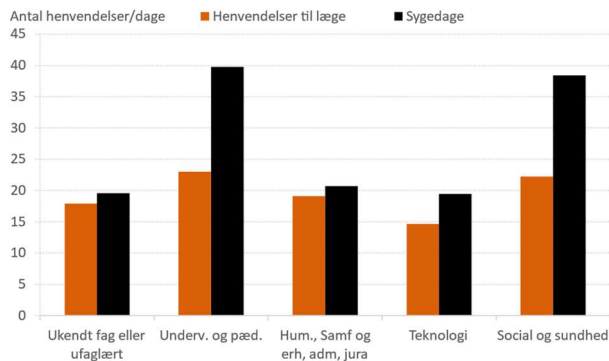
Karakteristika hænger sammen med risiko for førtidspension

Der er væsentlige forskelle i faggruppernes sygdomshistorik. Fx har personer med uddannelse inden for fagene "Undervisning og pædagogik" samt "Social og sundhed" markant højere sygefravær og flere henvendelser til deres praktiserende læge, jf. figur 1. Samtidig har de to faggrupper samt de ufaglærte hyppigere psykiske diagnoser og en højere sygedagpengegrad. En tidligere analyse viser, at der er en signifikant sammenhæng mellem risikoen for tilkendelse af førtids- eller seniorpension og netop ovenstående baggrunds-

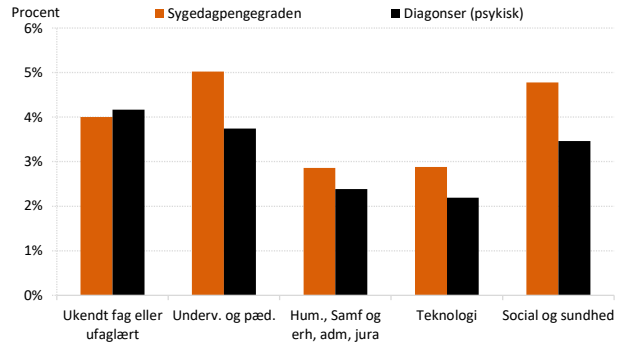
karakteristika (Kraka Advisory, 2023). Det er med til at forklare, hvorfor der kan være forskel i risikoen for tilkendelse af førtids- eller seniorpension på tværs af faggrupperne. Dertil kan der være øget risici forbundet med nogle typer af jobfunktioner, som ligeledes kan øge risikoen for tilkendelse af førtids- eller seniorpension.

Figur 1 Karakteristika for udvalgte faggrupper

Figur 1.a Sygedage og lægehenvendelser fordelt på udvalgte faggrupper i de seneste tre år

Figur 1.b Hyppigheden af psykiske diagnoser og sygedagpenge for udvalgte faggrupper

Anm.: "Diagnoser (psykisk)" dækker over personer, der har fået stillet en diagnose, der direkte betegnes som en psykisk lidelse eller en diagnose, der indebærer en forhøjet risiko for psykisk lidelse. Sygedagpengegraden er et udtryk for andelen af uger i de seneste tre år, hvor man har modtaget sygedagpenge eller været i et jobafklaringsforløb.

Kilde: Registerdata fra Danmarks Statistik og egne beregninger

3. Tilkendelser på tværs af faggrupper

Risiko for at få tilkendt FØP

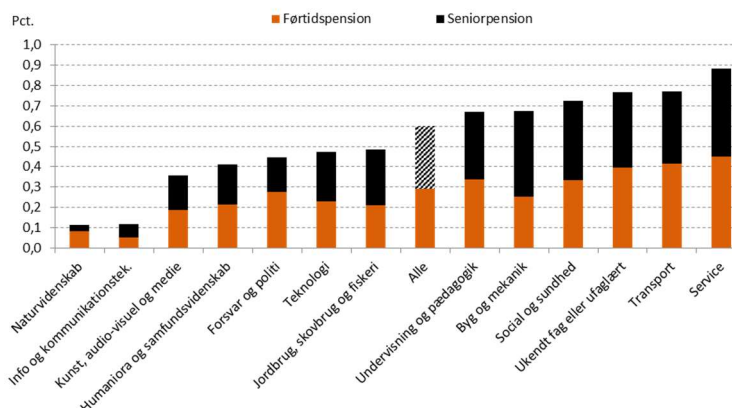
Risikoen for at få tilkendt førtids- eller seniorpension er under 1 pct. for alle 13 faggrupper, men der er store forskelle på tværs grupperne, jf. figur 2.¹ Ca. halvdelen får tilkendt førtids- eller seniorpension, mens den anden halvdel får tilkendt seniorpension. Den skraverede søjle viser den gennemsnitlige årlige tilkendelse på tværs af alle faggrupper. Det skal desuden bemærkes, at der i figuren ikke tages hensyn til forskelle i aldersfordelingen. I bilag fremgår en figur over den årlige risiko for at få tilkendt førtids- eller seniorpension for personer over 50 år. Her tegner sig samme billede, hvor nogle faggrupper har en markant højere risiko for at få en tilkendelse, sammenlignet med andre faggrupper.

Store forskelle på tværs af faggrupper

Flere får en tilkendelse inden for service, transport, social og sundhed samt bygge- og anlæg og mekanik. Det er faggrupper med mange erhvervsuddannede eller med korte videregående uddannelser. Faggrupper, der ligger under gennemsnittet, som fx naturvidenskab, humaniora og samfundsvidenskab, har typisk længere uddannelser og er beskæftigede i erhverv, som er mindre fysisk nedslidende. Faggruppen inden for naturvidenskab ligger i bunden med en andel af tilkendelser på ca. 0,1 pct.

¹ Risikoen for at få tilkendt førtids- eller seniorpension er i figuren opgjort som andelen af de erhvervsaktive, der har fået en tilkendelse 6 år efter. Det muliggør en periode uden for arbejdsmarkedet inden tilkendelse af førtids- eller seniorpension.

Figur 2 Forventet risiko for at få tilkendt førtids- eller seniorpension fordelt efter faggrupper

Anm.: Andelen er opgjort som antallet af nytildkendelser af førtids- og seniorpension i 2021, for personer, der var erhvervsaktive seks år før. Det muliggør en periode uden for arbejdsmarkedet inden tilkendelse af førtids- eller seniorpension. Der indgår kun personer som er på ren førtidspension eller seniorpension og ikke personer i skånejob eller førtidspension/kontanthjælp. Opdelingen på faggrupper er opgjort i 2021.

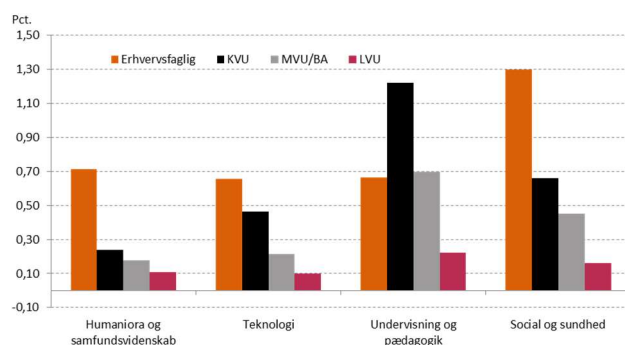
Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik og PenSam's medlemsdata.

Store forskelle inden for de overordnede faggrupper

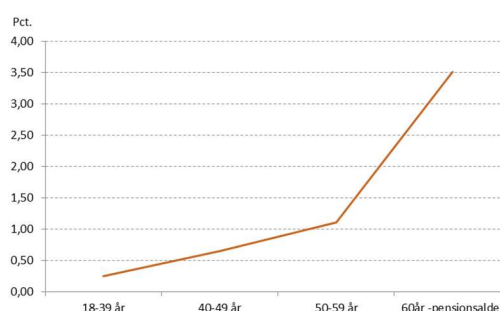
Også inden for de enkelte overordnede 13 faggrupper er risikoen for at få tilkendt førtids- eller seniorpension forskellig, jf. figur 3.a. Fx er sandsynligheden høj blandt erhvervsuddannede, men lav for personer med lange videregående uddannelser inden for social og sundhedsområdet. Samtidig er risikoen også afhængig af alder: Jo ældre en person i faggruppen social og sundhed med en erhvervsuddannelse er, jo større er risikoen for at få tilkendt førtids- eller seniorpension, jf. figur 3.b. For erhvervsuddannede inden for social- og sundhedsområdet er sandsynligheden for at få tilkendt førtids- eller seniorpension ca. 0,60 pct., mens den i gennemsnit er 0,29 pct. En erhvervsuddannet inden for social- og sundhedsområdet har dermed dobbelt så stor risiko for at få tilkendt førtids- eller seniorpension som gennemsnittet.

Figur 3 Forventet risiko for at få tilkendt førtids- eller seniorpension fordelt på faggrupper

Figur 3.a Risiko fordelt på uddannelsesniveauer

Figur 3.b Risiko for personer med EUD inden for social og sundhed

Anm.: Andelen er opgjort som antallet af nytildkendelser af førtids- og seniorpension i 2021, for personer, der var erhvervsaktive seks år før, og således har haft mulighed for at være på et ressourceforløb inden tilkendelsen af førtidspension. Opdelingen på faggrupper er opgjort i 2021.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik og PenSam's medlemsdata.

Betydning for udgifterne for selskaberne

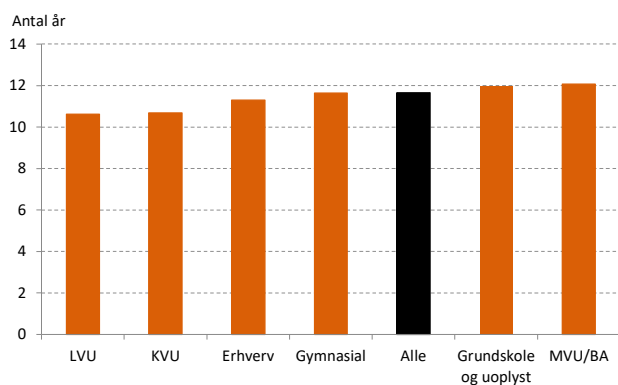
Forskellene i risikoen for førtids- eller seniorpension på tværs af faggrupper har betydning for den enkelte faggruppes pensions-selskabs økonomiske belastning. Men varigheden af førtids- eller seniorpensionsforløbet har også stor betydning, da pensions-selskabet skal udbetale en løbende ydelse og indbetale til den førtids- eller seniorpensioneredes alderspension. Ligeledes er der større udgifter forbundet med førtidspension end med seniorpension, bl.a. fordi forløbet gennemsnitligt er længere end et seniorpensionsforløb.

Kun mindre variationer i længden

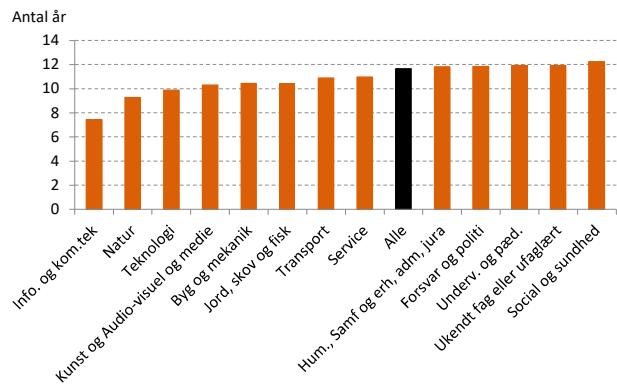
Gennemsnittet for varigheden af førtidspensionsforløb varierer kun lidt på tværs af uddannelsesniveau og faggrupper, jf. figur 4. Fx ligger personer med en lang videregående uddannelse ca. et år under gennemsnittet. Der er ikke noget, som indikerer, at faggrupperne med en høj grad af tilkendelser skulle have kortere førtidspensionsforløb, og derfor mindre udgifter. Der er i højere grad indikationer på det modsatte. Fx ligger faggrupperne social og sundhed samt ukendt fag eller ufaglært over den gennemsnitlige varighed. Det skal bemærkes, at figur 4 kun viser den gennemsnitlige varighed på førtidspension og ikke seniorpension.

Figur 4 Gennemsnitlige varigheder på førtidspension

Figur 4.a Varigheder opdelt på uddannelsesniveau

Figur 4.b Varigheder opdelt på faggrupper

Anm.: Varigheden er beregnet som varigheden på førtidspension for personer, der gik på pension i 2020 til 2021 og havde et førtidspensionsforløb op til pensioneringen. I beregningerne indgår kun førtidspensionister i beregningerne indgår kun førtidspensionister og ikke seniorpensionister. I beregningen af de enkelte sandsynligheder opdeles gruppen 'ukendt fag eller ufaglært' også på uddannelsesniveau, såledesat ufaglærte kun med grundskoleniveau, får beregnet sin egen sandsynlighed.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik.

4. Tre forskellige udligningsmodeller

Vi opstiller modeller, der tager højde for risikoforskelle

I de næste afsnit præsenteres tre forskellige modeller, som har til formål at udligne de økonomiske byrder, der opstår pga. risikoforskelle mellem forskellige faggrupper. I afsnit 4.1 præsenteres Model 1: Ny forsikringsmodel, hvor der oprettes en ny forsikring for førtids- og seniorpensionister, der dækker over en løbende udbetaling til førtids- og seniorpensionister, og som administreres fx i ATP. I afsnit 4.2 præsenteres Model 2: Risikoudligning for alle, som sætter en pris på risikoen for at få tilkendt førtids- eller seniorpension, men hvor der ikke ændres på de eksisterende forsikringsordninger for førtids- og seniorpensionister. Den økonomiske byrde, der opstår pga. risikoforskelle genforsikres fx gennem den eksisterende ATP-indbetaling. I afsnit 4.3 præsenteres Model 3: Genforsikring for pensionsmedlemmer, som er en variant af model 2, men udelukkende for personer, der allerede indbetaler til en arbejdsmarkedspension.

4.1 Model 1: Ny forsikringsmodel

En ny forsikringsmodel

I dette afsnit opstiller og gennemregner vi model 1, som er en ny forsikringsmodel, der omfordeler på tværs af alle erhvervsaktive, der indbetaler til ATP. I modellen indføres altså en ny forsikring, der fx kan administreres hos ATP, som dækker indbetaling til alderspension. I beregningerne fastsætter vi et beløb, som i princippet også kan anvendes til at give en løbende ydelse til førtids- og seniorpensionister, der tidligere var erhvervsaktive, alt efter hvordan modellen designes. Modellens hovedprincip er, at alle har ret til en forsikringsydelse, også dem, der ikke allerede har indbetalt til pension.

Sådan fungerer modellen

I modellen sikres alderspensionen ved en ny forsikringsordning, hvor alle indbetaler det samme beløb i forsikringspræmie. Modellen skal sikre alderspensionen, og forsikringen udbetales derfor som en større pension, når man når pensionsalderen. Hertil kan pensionselskaberne selv beslutte, om de vil yde et supplement til førtids- eller seniorpensionen, som det er tilfældet i de fleste forsikringer i dag. Det svarer til forsikringsordninger i pensionselskaber, men i stedet for, at det enkelte pensionselskab skal dække risikoen for førtids- eller seniorpension, dækkes den af alle erhvervsaktive, der indbetaler til ATP. Ved at oprette en ny forsikringsordning, med et bredere risikofællesskab, bortfalder pensionselskabernes forpligtelse til at indbetale til alderspensionen for selskabets førtids- og seniorpensionister. Alderspensionen for de raske medlemmer bliver derfor højere, fordi de ikke længere skal bære byrden med at indbetale til alderspensionen samt en evt. løbende ydelse for førtids- og seniorpensionisterne i deres eget selskab. Det står selvfølgelig pensionselskaberne frit for, om de ønsker at forsikre deres medlemmer yderligere ift. det grundniveau, der forsikres i den fælles nye forsikringsmodel. Betalingsflows i modellen illustreres i figuren nedenfor:

Figur 5 Betalingsflows i model 1

Kilde: Egen tilvirkning.

Forsikring med ens pris for alle

Prisen for forsikringen er den samme for alle, og udgiften fordeles ligeligt mellem alle erhvervsaktive ATP-indbetalere. Da der er tale om en ny forsikring, er det et nyt beløb, som skal trækkes udover de eksisterende forsikringer, der allerede ligger i pensionselskaberne. Nogle faggrupper vil i højere grad gøre brug af forsikringen, og får på den måde mere ud af den. Risikoen rykkes fra pensionselskaber til forvalteren af den fælles forsikring, fx ATP, som derfor skal hensætte midler til forsikringen. Midlerne bindes i en pensionsopsparing hos ATP, og udbetales først ved pensionsalderen.

Prisen er på ca. 2.000 kr. om året

Til fastsættelsen af beregningen af den samlede pris, bruger vi den gennemsnitlige længde på førtids- og seniorpension, som vi har beregnet til ca. 10 år, jf. boks 1. Den samlede udgift til førtidspensionisterne beregnes pba. af en fast månedlig ydelse, som udbetales over den gennemsnitlige periode som førtids- eller seniorpensionist. Fordeles den samlede udgift til førtids- og seniorpensionister på alle erhvervsaktive ATP-bidragydere giver det en omkostning på 2.050 kr. om året pr. person. Den årlige omkostning beregnes som:

$$\begin{aligned} \text{Årlig omkostning per person} \\ = \frac{\text{månedlig ydelse} \times 12 \text{ måneder} \times \text{Gns år på FØP} \times \text{antal FØP}_{\text{år}+1}}{\text{Antal erhvervsaktive der indbetaler til ATP}} \end{aligned}$$

Der tages udgangspunkt i det samlede antal førtids- eller seniorpension tilkendelser i 2021, hvor personen seks år tidligere var erhvervsaktiv. Omkostningen per førtids- og seniorpensionist udregnes med udgangspunkt i en ydelse på 3.000 kr. om måneden. Det svarer til en gennemsnitlig udgift per førtids- eller seniorpensionist på ca. 360.000 kr. over perioden på 10 år. Niveauet af den månedlige ydelse på 3.000 kr. kan selvfølgelig variere.

Forsikringen skal bindes til pension

Midlerne skal bindes til pensionsrettigheder, så forsikringen ikke kan opfattes som en højere ydelse på førtids- eller seniorpension. Forsikringen skal dermed være med til at sikre alderspensionen. Som tidligere nævnt har pensionselskaberne dog fortsat en mulighed for at forsikre deres medlemmer med et supplement til den offentlige løbende førtids- eller seniorpensionsydelse. Dette kan afhjælpe problematikken for PenSam's medlemmer, hvor indførelsen af seniorpension og den generelle stigning af førtidspensionstilkendelser blandt medlemmerne har medført lavere indbetaling til alderspension, jf. Kraka Advisory (2023). Det er forventningen, at problematikken også gør sig gældende hos andre selskaber.

Boks 1 Beregning af gennemsnitligt antal år på førtids- og seniorpension

Til beregningen af den samlede forsikringspris, skal vi bruge den gennemsnitlige længde på førtidspension. Vi beregner derfor et vægtet gennemsnit af det gennemsnitlige antal år på hhv. førtids- og seniorpension. Vægten er tilgangen til hhv. førtidspension og seniorpension i 2020-2022. Den gennemsnitlige længde er ca. 10 år.

Det gennemsnitlige antal år på seniorpension er ca. 5 år. Tilgangen fordeles på alder for perioden 2020-2022 på baggrund af data fra jobindsats.dk. Antal år til pensionsalderen for hver aldersgruppe beregnes, hvor der tages højde for at pensionsalderen stiger i løbet af de tre år. Det gennemsnitlige antal år beregnes som:

$$\text{Gns. antal år} = \frac{\sum(\text{Tilgang i aldersgruppen} * \text{år til folkepensionalder})}{\text{Antal i alt}}$$

For førtidspensionister udvælges personer i Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase DREAM, der i 2021 overgik fra førtidspension til folkepension. Herefter beregnes det gennemsnitlige antal år på førtidspension. Der indgår kun personer, der får udbetalt en privat pension efter de overgår til folkepension. Betingelsen skal sikre, at vi ikke overvurderer længden ved at tage personer, der før tilkendelsen stod uden for arbejdsmarkedet med. Det gennemsnitlige antal år på førtidspension er knap 12 år.

I en udligningsmodel, skal der beregnes en pris for et førtidspensionsforløb. Vi har valgt at tage udgangspunkt i den gennemsnitlige længde, da der kun er mindre variationer i varigheden på tværs af faggrupper og uddannelsesniveauer. Man kunne også overveje en model, hvor man i stedet laver beregningen på baggrund af den faktiske varighed for hver enkelt gruppe.

4.2 Model 2: En risikoudligningsmodel

En risikoudligningsmodel for alle

I dette afsnit beskriver vi model 2, som er en risikoudligningsmodel for alle. Modellen udligner den økonomiske byrde, der opstår pga. risikoforskelle på tværs af faggrupper for medlemmer af nogle pensionselskaber. Alle erhvervsaktive ATP-indbetalere indgår i finansieringen af modellen, og der ændres altså ikke på pensionselskabernes nuværende

forsikringsordninger, som fortsætter som normalt. Modellen kan i stedet opfattes som en risikoudligningsmodel for de forskelle, der eksisterer på tværs af faggrupper. En mulighed for udmøntning af modellen, er således en ændring af ATP-loven, så en andel af det eksisterende ATP-bidrag henlægges til risikoen for at få tilkendt førtids- eller seniorpension, som udløser en højere udbetaling fra ATP, til personer, der har modtaget førtids- eller seniorpension. Vi sætter således et niveau, som skal kompenseres på tværs af faggrupper for at tage højde for, at nogle faggrupper har en højere risiko for at få tilkendt førtids- eller seniorpension. Forskelle i risiko kompenseres på tværs af grupperne, og dækker på den måde, at nogle faggrupper betaler for meget til deres forsikring. Modellen beregner en pris for risikoen, og omfordeler den på tværs af alle erhvervsaktive, der indbetaler til ATP, og uddybes i boks 2. Betalingsflows i modellen illustreres nedenfor:

Figur 6 Betalingsflows i model 2

Kilde: Egen tilvirkning.

Prisen fra model 1 anvendes i beregningerne

Til at beregne en pris for risikoen, anvender vi prisen fra model 1, hvor alle førtids- og seniorpensionister får en udbetaling på 3.000 kr. om måneden. Det svarer til en udgift på ca. 2.050 kr. om året for alle erhvervsaktive, hvis alle havde den samme risiko for at få tilkendt førtids- eller seniorpension. Den beregnede pris bruges udelukkende til at fastsætte prisen på den risiko, der skal fordeles, og er altså ikke et faktisk beløb, som førtids- og seniorpensionister får udbetalt. Førtids- og seniorpensionister modtager fortsat udbetalingen fra deres pensionselskab, hvis de har en forsikring mod førtids- og seniorpension. En del af ATP-bidraget henlægges altså til førtids- og seniorpensionsrisiko, som vil udløse en højere udbetaling fra ATP, til personer som har fået tilkendt førtids- eller seniorpension. Beregningen er beskrevet i afsnit 4.1.

Beregning af risiko

Modellen skal kompensere for den økonomiske byrde, der opstår pga. risikoforskelle mellem den enkelte faggruppe og den gennemsnitlige risiko for alle. Som tidligere nævnt, er risikoen under 1 pct. for alle faggrupper, mens der er store forskelle på tværs af grupperne. Det er disse forskelle, som risikoudligningsmodellen skal forsøge at udligne. For hver gruppe beregnes andelen, der får tilkendt førtids- og seniorpension, som beskrevet i afsnit 3. Andelen er et udtryk for den enkelte faggruppes forventede risiko for at få tilkendt førtids- eller seniorpension og fremgår af bilag 2. Der indgår ikke andre baggrundskarakteristika i beregningen af risikoen.

Omfordeling i det eksisterende ATP-system

Der ændres altså ikke på forsikringsordningerne på tværs af pensionselskaberne. En førtidspensionist, der er medlem af PenSam, vil fx stadig få en årlig udbetaling på 20.000 kr. som et supplement til den offentlige førtidspension. Til gengæld omfordeles der inden for det eksisterende ATP-bidrag, så personer med en lavere risiko vil indbetale en del af deres ATP-bidrag til personer, som har en højere risiko. Men udbetalingen vil først ske ved alderspensionen. Derved vil en SOSU, som har en større risiko for at få tilkendt førtids- eller seniorpension end gennemsnittet, få en højere indbetaling til ATP, og altså først i alderdommen blive kompenseret ved en højere udbetaling fra ATP end fx en læge, som har en risiko under gennemsnittet.

Boks 2 Beskrivelse af en risikoudligningsmodel for alle

Risikoudligningsmodellen for alle tager udgangspunkt i en pris for risikoen for førtids- og seniorpensionister, som beregnes for de enkelte faggrupper på baggrund af registerdata. Den beregnede pris svarer til 3.000 kr. om måneden for førtids- og seniorpensionisterne. Der ændres ikke ved forsikringsordninger inden for pensionselskaber, som fortsætter udbetalingen til deres medlemmer, der tilkendes førtids- og seniorpension, som hidtil. Prisen for risikoen fordeles på tværs af erhvervsaktive indbetalere til ATP, således at personer, der har en risiko under gennemsnittet vil få mindre af deres indbetaling af ATP, som i stedet vil gå til personer, som har en risiko over gennemsnittet. Der ændres ikke ved det nuværende niveau for indbetaling til ATP. Beregningen af prisen er beskrevet i afsnit 4.1.

Risikoudligningsmodellen tager således udgangspunkt i en beregnet pris per person, P_{ATP} , se model 1. Udligningen beregnes herefter således:

$$Udligning = (SSH - SSH_f) \times P_{ATP}$$

Hvor SSH er den gennemsnitlige risiko for at få tilkendt førtids- eller seniorpension, opgjort som antallet, der får tilkendt førtids- eller seniorpension i året efter nedslaget delt med antallet af erhvervsaktive seks år tidligere. Betingelsen på seks år tillader, at den nytilkendte førtispensionist kan have været på et ressourceforløb inden tilkendelsen. SSH_f angiver risikoen for at få tilkendt førtids- eller seniorpension for den enkelte faggruppe opgjort som antallet inden for faggruppen, der får tilkendt førtids- eller seniorpension i året efter nedslaget, delt med antal erhvervsaktive i faggruppen seks år tidligere. Der indgår ikke baggrundskaraktistika i beregningen af risici, da formålet er at vise de rene forskelle i risici på tværs af faggrupper.

En SOSU vil modtage ca. 2.500 kr. om året

Et regneeksempel for to faggrupper viser, at personer med en lang videregående uddannelse inden for social og sundhed, fx en læge, vil betale 1.577 kr. om året i udligning til personer, med en højere risiko end gennemsnittet. En person med en erhvervsuddannelse inden for social og sundhed vil modtage 2.511 kr. om året i udligning. En oversigt over udligningen for alle grupper fremgår af bilag 2. Der er altså tale om beløb, der kan omfordeles inden for den eksisterende ATP-ordning. Den højere ATP-udbetaling for SOSU'er, vil modsvare den lavere private pensionsudbetaling fra PenSam, som er et resultat af stigende udgifter til forsikringsordninger, og derved lavere indbetaling til alderspensionen. I modellen vil en stor del af ATP-pensionsbidraget for en læge altså blive omfordelt til faggrupper med en større risiko for at få tilkendt førtids- eller seniorpension.

Model 3 udligner kun på tværs af pensionselskaber

4.3 Model 3: Genforsikring for pensionsmedlemmer

Model 3 adskiller sig fra model 1 og 2, ved at være en genforsikringsmodel på tværs af pensionselskaber. Modellen svarer i princippet til model 2, men dækker kun erhvervsaktive, som har en arbejdsmarkedspension. Det betyder også, at øvrige ATP-indbetalere ikke vil blive berørt af ordningen. Modellen svarer derfor i højere grad til, at udfordringerne løses indenfor pensionselskaberne. Betalingsflows i modellen er illustreret i figuren nedenfor:

Figur 7 Betalingsflows i model 3

Kilde: Egen tilvirkning.

Modellen genforsikrer medlemmerne

Modellen samler risikoen for at få tilkendt førtids- eller seniorpension på tværs af alle arbejdsmarkedspensionsselskaber, og fungerer i princippet som en genforsikringsordning på tværs af selskaber, og forsikrer altså de uhensigtsmæssigheder, som eksisterer i den forsikring, der allerede er i selskaberne. Der vil her være nogle afklarende både juridiske og administrative mulige udfordringer, som ikke er afdækket i dette notat.

Flere muligheder for opkrævning

En mulighed i model 3 er, at arbejdsmarkedspensionsselskaberne selv opkræver beløbet til genforsikringsordningen og selv sørger for at omfordele det. Ved denne løsning vil der således fortsat være en indbetaling til eget pensionsselskab, hvorefter der vil være en omfordeling på tværs af selskaber, i form af en genforsikringsordning. Her vil medlemmer af selskaber med en høj risiko for at få tilkendt førtids- eller seniorpension modtage penge fra forsikringsordningen, mens medlemmer i selskaber med lav risiko vil betale for udligningen til den gennemsnitlige risiko på tværs af selskaber. Modellen vil således svare til, at alle pensionsselskaber indbetaler et ensartet bidrag pr medlem til en risikofond, som omfordele således at pensionsselskaber med mange førtids- og seniorpensionister får en højere udbetaling end pensionsselskaber med en lav andel førtids- og seniorpensionister.

5. Fordele og ulemper ved forskellige modeller

Vi sammenligner de tre modeller

I dette afsnit beskrives fordele og ulemper i de tre modeller præsenteret i afsnit 4, jf. tabel 1. I model 1 oprettes en ny forsikringsmodel via ATP, som forsikrer førtids- eller seniorpensionisten op til et fastsat niveau. Alle erhvervsaktive ATP-indbetalere, indbetaler det samme beløb til ordningen. I model 2 udlignes risikoen på tværs af faggrupper gennem ATP-indbetaling/udbetaling, så personer med større risiko får en større ATP-udbetaling som pensionister. I model 3 udlignes forskellene på tværs af pensionsselskaber, og denne løsning svarer derfor i højere grad til, at udfordringerne løses inden for pensionsbranchen. Hvordan udfordringerne skal løses er i virkeligheden et politisk spørgsmål, da der i princippet er tale om en omfordelingsøvelse.

Fordele og ulemper ved modellerne

Det er i princippet et politisk spørgsmål, hvem der skal dækkes af forsikringsordningen, og hvordan den skal udformes. Det kan derfor debatteres, om det kun skal være dem, der er medlem af et pensionsselskab, eller om det skal være alle erhvervsaktive ATP-indbetalere. I tabel 1 opstiller vi en række fordele og ulemper ved de tre modeller.

Modellen kan udformes på forskellige måder

Forsikringsordningen i model 1 kan i princippet administreres på forskellige måder, fx gennem ATP eller et andet fælles forsikringsselskab. Indbetalingen kan enten gå direkte til ATP-pension, eller den kan sættes hos pensionsselskabet og således resultere i en højere privat pensionsudbetaling. For personer uden en arbejdsmarkedspension kan beløbet overføres til ATP-pension. Der er dog her nogle mulige uhensigtsmæssigheder, da det er vigtigt at have for øje, om risikobyrdens vil rykke tilbage til det oprindelige pensionsselskab, hvis pensionsindbetalingen overføres til det private pensionsselskab. Det er i denne analyse ikke undersøgt, om der vil være administrative udfordringer med en sådan ny forsikringsordning.

**Er ordningen
retfærdig?**

I dag sker en omfordeling allerede i ATP igennem forskelle i levetid. ATP's rolle og formål er at levere økonomisk grundtryghed sammen med folkepensionen, når medlemmerne rammer pensionsalderen. Den foreslåede udligningsmodel er med til at udligne forskelle i faggrupperes risiko for at ende med førtids- og seniorpension. Faggruppernes risikoforskelle har betydning for det samlede økonomiske grundlag i pensionsalderen, fordi faggrupper sparer op til pensionen i fællesskaber, og derved forsikrer hinanden solidarisk. Nogle risikofællesskaber har færre midler til pensionsopsparingen. Ved at udligne disse uligheder gennem et fælles ATP-system, sikres større økonomisk tryghed i pensionsalderen for faggrupper, der oftere ender med at få tilkendt tidlig pension.

Tabel 1 Fordele og ulemper ved tre udligningsmodeller

	Model 1: Ny forsikringsmodel	Model 2: Risikoudligningsmodel for alle	Model 3: Genforsikring for pensionsmedlemmer
Fordele	<ul style="list-style-type: none"> - Byrden for forskelle i risiko fordeles på tværs alle - Alle dækkes af en yderligere forsikring - Alle på førtids- eller seniorpension, som er tidligere erhvervsaktive, kan få en ordentlig pension - Finansieringskredsen er den samme, som har rettigheden 	<ul style="list-style-type: none"> - Byrden for forskelle i risiko fordeles på tværs af alle - Ingen tvinges til en yderligere forsikring - En person i en faggruppe med en høj sandsynlighed, som ikke er medlem af et pensionselskab, vil blive kompenseret for den øgede risiko for at blive tilkendt FØP 	<ul style="list-style-type: none"> - Byrden for forskelle i risiko fordeles på tværs af dem, der har valgt at indbetale til pension - Incitamentet til at blive medlem af et pensionselskab er større - Fleksibilitet til at stå uden for pensionssystemet, uden at blive trukket i sin ATP-indbetaling - Finansieringskreds er den samme som har rettigheden
Ulemper	<ul style="list-style-type: none"> - Alle tvinges til at indbetale til en ny forsikring, som vil være ekstra omkostningsfuldt for personer med lav sandsynlighed for at få tilkendt FØP. - Det kan fortolkes som en ny sats for førtids- eller seniorpension, som er differentieret på erhvervsaktivitet. - Selv en simpel udgave af modellen, kan være svær at implementere. - Det er et politisk omfordelings-spørgsmål 	<ul style="list-style-type: none"> - En person i en faggruppe med lav sandsynlighed for at blive tilkendt FØP, vil have en økonomisk omkostning ved ordningen - Selv en simpel udgave af modellen, kan være svær at implementere. - Det er et politisk omfordelings-spørgsmål 	<ul style="list-style-type: none"> - En person i en faggruppe med lav sandsynlighed for at blive tilkendt FØP, vil have en økonomisk omkostning ved ordningen - Kun pensionselskaber indbetaler og byrden fordeles ikke på tværs af alle erhvervsaktive - Det bliver mindre attraktivt at være medlem i pensionselskaber, hvor medlemmerne har lav risiko for at blive tilkendt FØP - Selv en simpel udgave af modellen, kan være svær at implementere.

Anm.: I model 1 oprettes en ny forsikringsmodel via ATP, som forsikrer førtids- eller seniorpensionisten op til et fastsat niveau. Alle erhvervsaktive ATP-indbetalere, indbetaler det samme beløb til ordningen. I model 2 udlignes risikoen på tværs af faggrupper gennem ATP-indbetaling/udbetaling, så personer med større risiko får en større ATP-udbetaling som pensionister. I model 3 udlignes forskellene på tværs af selskaber. FØP dækker i tabellen både over førtids- og seniorpension.

Kilde: Egen tilvirkning.

**Øge indbetalingen
til ATP**

Model 2 skruer væsentligt ned for alderspensionen for lavrisikogrupperne, og udhuler i princippet ATP's alderspensionsdel. Man kan derfor diskutere modellens retfærdighed, da der i høj grad er tale om en ny omfordeling. Det vil desuden i højere grad være en overvejelse for selvstændige, om de vil være med i ATP. ATP agerer fortsat et sikkerhedsnet for dem, som ikke har en arbejdsmarkedspension. En variant af model 2 er således i stedet at øge bidraget til ATP for derved at indføre en ekstra forsikring. Det svarer i højere grad til en variant af model 1.

**Udligning fra ATP
til selskab er ikke en
holdbar løsning**

En løsning hvor udligningen gennem ATP omfordes direkte til pensionselskaber med overrepræsentation af førtids- og seniorpensionister, frem for til det enkelte individ, har også været overvejet. Det ser vi dog ikke som en realistisk ordning, da slutmålet med en risikoudligningsmodel skal være, at de enkelte individer bliver kompenseret og ikke pensionselskabernes risikoregnskaber. Den løsning er derfor ikke beskrevet i dette notat. Det vil desuden medføre betydelige kompleksiteter i administrationen samt et spørgsmål om, hvordan personer der ikke er medlem af et pensionselskab skulle kompenseres.

6. Litteraturliste

Finanstilsynet (2019). *Vejledning om værdiansættelse af forsikringsforpligtelser i overensstemmelse med Solvens II.*

<https://www.finanstilsynet.dk/nyheder-og-presse/sectornyt/2019/vejledning-verdiansettelse-solvensii-150219>.

Kommissionen om tilbagetrækning og nedslidning (2022). *Fremtidssikring af et stærkt pensionssystem.* Udarbejdet af Beskæftigelsesministeriet.

Kraka Advisory (2023). *Et mere retfærdigt pensionssystem.* Rapport udarbejdet for PenSam

Pensions- og hensættelsesgrundlag for ATP gældende pr. 30. juni 2023 (s.d.).

<https://www.atp.dk/dokument/atps-pensions-og-hensaettelsesgrundlag>.

7. Bilag

Bilag 1 Definition af faggrupper

For at have det bedst mulige datagrundlag, anvender vi uddannelsesdata til at opdele i faggrupper. Vi benytter Danmarks Statistiks uddannelsesklassifikation for afsluttede uddannelser til at definere 13 fagområder. Fagområderne følger det brancheområde eller beskæftigelsesfunktion, som uddannelsen orienterer sig mod. Vi laver nogle enkelte manuelle tilpasninger og sammenlægning. Fagområderne der indgår i analysen:

- Undervisning og læring*
- Kunstnerisk, Audio-visuel teknik og medieproduktion *
- Humanistisk, Samfundsvidenskab, Erhvervsøkonomi, administration og jura*
- Naturvidenskab
- Informations- og kommunikationsteknologi
- Teknik, teknologi og industriel produktion
- Mekanik, jern, metal samt bygge- og anlægsteknik*
- Jordbrug, skovbrug og fiskeri
- Social og sundhed*
- Service
- Forsvar, politi og sikkerhed
- Transport
- Ukendt fag eller ufaglært**

* Angiver sammenlægning eller tilpasning af grupper.

** *Ukendt fag eller ufaglært* omfatter både grundskole, gymnasiale uddannelser, og personer med længere uddannelse, hvor faget ikke kendes. Uddannelsesniveaue tager højde for dette.

Danmarks Statistiks <https://www.dst.dk/da/Statistik/dokumentation/nomenklaturer/discd15-audd>

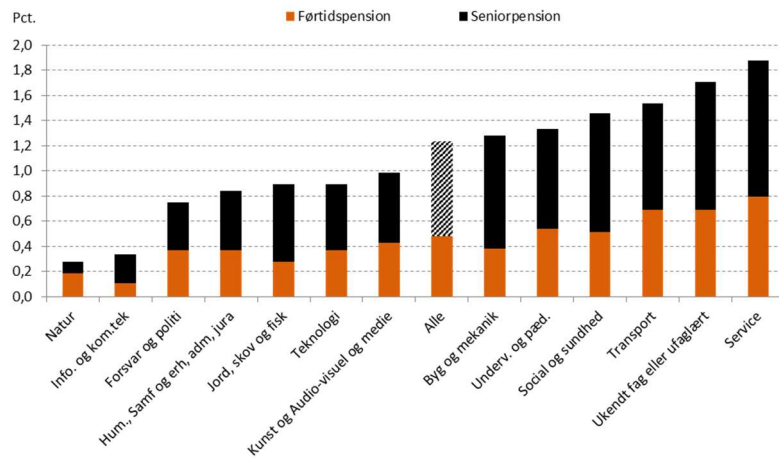
Bilag 2 Risiko og udligning på tværs af faggrupper

Fag	Niveau	Risiko (pct.)	Udligning (kr.)
Ukendt fag eller ufaglært	Grundskole og uoplyst	1,27	-2409
	Gymnasial	0,24	1310
	Erhvervsuddannelse	0,25	1269
	KVU	0,17	1554
	MVU/BA	0,13	1695
Undervisning og pædagogik	LVU	0,05	1962
	Erhvervsuddannelse	0,67	-236
	KVU	1,22	-2231
	MVU/BA	0,70	-351
Kunst, audio-visuel og medie	LVU	0,22	1358
	Erhvervsuddannelse	0,58	77
	KVU	0,28	1145
	MVU/BA	0,25	1248
Humaniora, samfundsvidenskab, erhvervsøkonomi, administration og jura	LVU	0,20	1445
	Erhvervsuddannelse	0,71	-410
	KVU	0,24	1297
	MVU/BA	0,18	1523
Naturvidenskab	LVU	0,11	1770
	KVU	.	.
	MVU/BA	.	.
Informations- og kommunikationsteknologi	LVU	0,13	1689
	Erhvervsuddannelse	0,41	686
	KVU	0,17	1531
	MVU/BA	.	.
Teknik, teknologi og industriel produktion	LVU	0,03	2056
	Erhvervsuddannelse	0,66	-201
	KVU	0,46	492
	MVU/BA	0,21	1393
Mekanik, jern, metal samt bygge- og anlægsteknik	LVU	0,10	1797
	Erhvervsuddannelse	0,78	-634
	KVU	0,64	-163
	MVU/BA	0,18	1514
Jordbrug, skovbrug og fiskeri	LVU	0,23	1348
	Erhvervsuddannelse	0,53	239
	KVU	0,60	6
	MVU/BA	.	.
Social og sundhed	LVU	0,25	1253
	Erhvervsuddannelse	1,30	-2511
	KVU	0,66	-219
	MVU/BA	0,45	527
Service	LVU	0,16	1577
	Erhvervsuddannelse	0,98	-1377
	KVU	.	.
	MVU/BA	.	.
Forsvar, politi og sikkerhed	LVU	.	.
	Erhvervsuddannelse	0,28	1139
	KVU	0,55	180
	MVU/BA	0,23	1326
Transport	LVU	0,20	1450
	Erhvervsuddannelse	0,84	-858
	KVU	0,67	-264
	MVU/BA	0,33	970

Anm.: Kolonnen *Risiko* angiver andelen med førtids- eller seniorpension i den givne faggruppe. Kolonnen *Udligning* er resultatet af risikoudligningen på tværs af faggrupper, som præsenteres i analysens model 2. I felter angivet med "." er der for få personer til at lave beregningen.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik.

Bilag 3 Forventet risiko for at få tilkendt førtids- eller seniorpension fordelt efter faggrupper. Personer over 50 år

Anm.: Andelen er opgjort som antallet af nytilkendelser af førtids- og seniorpension i 2021, for personer, der var erhvervsaktive seks år før. Det muliggør en periode uden for arbejdsmarkedet inden tilkendelse af førtids- eller seniorpension. Der indgår kun personer som er på ren førtidspension eller seniorpension og ikke personer i skånejob eller førtidspension/kontanthjælp. Opdelingen på faggrupper er opgjort i 2021 for personer over 50 år.

Kilde: Egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik og PenSam's medlemsdata.